

BÖLÜM 9

AHLAKİ YARALANMA

Aydın GÖNÜLCAN¹

1. AHLAKİ YARALANMA

1.1. Ahlaki Yaralanma Teriminin Tarihçesi

Güncel İngilizce yazılı kaynaklarda “*Moral Injury*” olarak söz edilen bu terim, ilk olarak psikiyatrist Jonathan Shay tarafından 1990’lı yıllarda kullanılmıştır. Andrew Jameton tarafından 1984 yılında yayımlanan “*Nursing practice: the ethical issues*” isimli kitapta sağlık çalışanlarının ahlaki sıkıntılarında “*moral distress*” terimi ile bahsedilmiştir (1). Bu ise, sağlık çalışanlarında görülen ahlaki yaralanma ile ilişkilendirilen ilk yazılı kaynaktır.

1.2. Ahlaki Yaralanma Nedir?

Ahlaki yaralanma, duygusal, psikolojik, davranışsal, sosyal ve ruhsal işleyişin kritik alanları üzerinde derin etkileri olabilen boyutsal bir sorundur (2). Ahlaki yaralanma, 2009 yılında Litz ve arkadaşları tarafından, önceden var olan ahlaki düzene ilişkin deneyimler sonucunda kişisel eylemleri ya da başkalarının eylemlerini bir bağlama oturtamama ya da haklı çıkaramama ve bunların başarısız bir şekilde düzenlenmesi şeklinde tanımlanmıştır (3).

1 Uzm. Dr., Sağlık Bakanlığı Kırıkkale Yüksek İhtisas Hastanesi

- Sağlık çalışanlarının maruz kaldığı fiziksel ve ruhsal şiddetin önlenmesi
- Çalışanlara yönetim tarafından uygulanan mobbingin (bezdiri) önlenmesi
- Malpraktis (hatalı tıbbi uygulama) nedenli uygulanan cezaların kabul edilebilir boyutta olması
- Çalışma ve dinlenme sürelerinin, çalışanın sağlığı gözetilerek düzenlenmesi
- Parasal açıdan çalışanın kendini güvende hissetmesini sağlamak
- Sağlık hizmeti veren kişiler ve bu hizmeti alan kişiler arasında sorun oluşturabilecek konuların belirlenip çözüme kavuşturulması gibi önlemlerden oluşmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Jameton A. Nursing practice: the ethical issues. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall; 1984. 331 s. (Prentice-Hall series in the philosophy of medicine).
2. Barnes HA, Hurley RA, Taber KH. Moral Injury and PTSD: Often Co-Occurring Yet Mechanistically Different. JNP. 2019;31(2):A4-103.
3. Litz BT, Stein N, Delaney E, Lebowitz L, Nash WP, Silva C, vd. Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy. Clinical Psychology Review. 2009;29(8):695-706.
4. Drescher KD, Foy DW, Kelly C, Leshner A, Schutz K, Litz B. An exploration of the viability and usefulness of the construct of moral injury in war veterans. Traumatology. 2011;17(1):8-13.
5. Silver D. Beyond PTSD: Soldiers Have Injured Souls [Internet]. Pacific Standard. [2022]. Erişim adresi: <https://psmag.com/books-and-culture/beyond-ptsd-soldiers-have-injured-souls-34293>
6. Bisson JI, Cosgrove S, Lewis C, Robert NP. Post-traumatic stress disorder. BMJ. 2015;351:h6161.
7. Berger W, Mendlowicz MV, Marques-Portella C, Kinrys G, Fontenelle LF, Marmar CR, vd. Pharmacologic alternatives to antidepressants in posttraumatic stress disorder: a systematic review. Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry. 2009;33(2):169-80.
8. Purcell N, Burkman K, Keyser J, Fucella P, Maguen S. Healing from Moral Injury: A Qualitative Evaluation of the *Impact of Killing* Treatment

- for Combat Veterans. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2018;27(6):645-73.
9. Zanker G (Graham). Book Review: Achilles in Vietnam: Combat Trauma and the Undoing of Character. *Philosophy and Literature*. 1995;19(2):376-7.
 10. Rushton CH, editör. *Moral Resilience* [Internet]. C. 1. Oxford University Press; 2018 [2021]. Erişim adresi: <http://www.oxfordmedicine.com/view/10.1093/med/9780190619268.001.0001/med-9780190619268>
 11. Physicians aren't "burning out." They're suffering from moral injury [Internet]. *STAT*. 2018 [2021]. Erişim adresi: <https://www.statnews.com/2018/07/26/physicians-not-burning-out-they-are-suffering-moral-injury/>
 12. Murray E, Krahé C, Goodsman D. Are medical students in prehospital care at risk of moral injury? *Emerg Med J*. 2018;35(10):590-4.
 13. Greenberg N, Docherty M, Gnanapragasam S, Wessely S. Managing mental health challenges faced by healthcare workers during covid-19 pandemic. *BMJ*. 2020;m1211.
 14. Griffin BJ, Purcell N, Burkman K, Litz BT, Bryan CJ, Schmitz M, vd. Moral Injury: An Integrative Review. *J Trauma Stress*. 2019;32(3):350-62.
 15. *Moral Resilience: Transforming Moral Suffering in Healthcare*. *Crit Care Nurse*. 2019;39(1):85-6.
 16. Gaudet CM, Sowers KM, Nugent WR, Boriskin JA. A review of PTSD and shame in military veterans. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2016;26(1):56-68.
 17. Foa EB, Chrestman KR, Gilboa-Schechtman E. Prolonged exposure therapy for adolescents with PTSD: emotional processing of traumatic experiences: therapist guide. Oxford ; New York: Oxford University Press; 2009. 206 s. (ProgramsThatWork).
 18. Resick PA, Monson CM, Chard KM. *Cognitive Processing Therapy Veteran/Military Version: Therapist and patient materials manual: (514732018-001)* [Internet]. American Psychological Association; 2014 [2021]. Erişim adresi: <http://doi.apa.org/get-pe-doi.cfm?doi=10.1037/e514732018-001>
 19. Ragsdale KA, Voss Horrell SC. Effectiveness of Prolonged Exposure and Cognitive Processing Therapy for U.S. Veterans With a History of Traumatic Brain Injury. *J Trauma Stress*. 2016;29(5):474-7.
 20. *VA/DOD Clinical Practice Guideline for the Management of Posttraumatic Stress Disorder and Acute Stress Disorder*. 2017;200.
 21. Steenkamp MM, Litz BT, Hoge CW, Marmar CR. Psychotherapy for Military-Related PTSD: A Review of Randomized Clinical Trials. *JAMA*. 2015;314(5):489-500.
 22. Maguen S, Burkman K, Madden E, Dinh J, Bosch J, Keyser J, vd. Impact of Killing in War: A Randomized, Controlled Pilot Trial. *J Clin Psychol*. 2017;73(9):997-1012.